

Ur *Clarté* 4-2010

Ulf Karlström

Skåpa inte ut Upplysningen!

Om en *Clarté*-artikel (2/2010) av Tariq Ali om religion

Tariq Ali är politisk författare och tidigare vänsteraktivist med bakgrund i den engelska trotskismen. Han växte upp i ett kommunistiskt hem i Lahore, Pakistan, men flyttade tidigt till England. Hans senaste bok om Pakistan är imponerande faktarik, saklig och mycket läsvärd.

Artikeln i *Le Monde* 20 febr (översatt i *Clarté*) börjar med att hårt kritisera franska media för bevakningen av NPA vid EU-valet 2009.¹ Angreppen på NPA-delegaten i sjal är uppenbart en form av hets mot hennes religiösa ståndpunkt, men är det den ståndpunkten NPA vill föra ut? Sjalen symboliserar så starkt en religion, inte ett klädmode. En företrädare för ett parti eller en grupp blir automatiskt exponerad. Alis kritik av de förhärskande media är helt rätt, men förändrar knappast grundfrågan: Vad ville partiet lyfta fram? I en slag retorisk fras antyds att religionskritik är det samma som att ”mota folk tillbaka till gettot (och det) hjälper aldrig”. Det är ett dåligt argument, och slutsatsen tycks vara klar: ingen religionskritik, tack!

Ali anför den algeriska befrielsekampen mot Frankrike, där kvinnor bar slöjor. Det påverkade inte deras sätt att föra kampen, säger han. Nej, vem har sagt det? Däremot illustreras frågan i Pontecorvis magnifika film *Slaget om Alger*. Och varför skulle FLN under befrielsekriget starta en religionskritik? Huvuddelen av den algeriska befolkningen var väl i traditionell mening muslimskt religiösa. Jag känner inte till hur kommunisterna i FLN argumenterade, men jag har extremt svårt att föreställa mig att de i fasen av nationell befrielse skulle börja kritisera religionen. Naturligtvis måste var sak ha sin tid och plats. Under befrielsekampen gällde det att samla ett så brett motstånd som möjligt; enhetsfronten.

Exemplet med kampen mot den pakistanska militärdiktaturen 1968-69 är också skruvat. Ali anger att ”de religiösa grupperna stödde militären”. Det är knappast något skäl för religionskritik om man verkligen vill samla folk i Pakistan kring demokratifrågan mot militärdiktaturen. Ali säger att det var den enda segern man vann under dessa år. Det om något är väl lärorikt hur man förmodade samla människor oavsett andra, för tillfället, sekundära frågor.

Ali hävdar att kulturella skillnader sätts i fokus för att rättfärdiga invandrargettona i Europa. Det är möjligt, men annars är väl det motsatta det som är mest vanligt? Den förhärskande synen, inom stat och statsbärande politiska partier, är särartstänkandet, särbehandlingen utifrån föreställningar om multi-kulti. Och den tycks ju Ali dela genom att säga att universalism omöjlig. Det låter i mina öron som ett starkt stråk av postmodernism, i bemärkelsen försvar för långt gången relativism. Det har aldrig varit och är inte marxismens position.

Hur många begriper vad upplysningen verkligen gick ut på, frågar Ali. Här slirar författaren runt rejält. Det fanns tydligen två agendor hos Upplysningen, den som proklamerades och den som det ”verkliga” handlade om. Vad är det för struntprat? Upplysningen bars fram av det växande europeiska borgerskapet, framför allt i England och Frankrike, och kunde naturligtvis inte överskrida klassens och tidens begränsade synsätt. Det var knappast någon tillfällighet att den radikala flygeln av franska revolutionen upphävde slaveriet 1794, t ex på Haiti, där den svarte frihets-

¹ Alis artikel: [Hetsen mot slöjan](#).

hjälten Toussaint L'Overture var förgrundsfigur. Mot dem stod Girondisterna vilka hejade på Napoleon att återinföra slaveriet och 1802, samma år som han blev konsul på livstid, sändes general Leclerc med 40 000 man mot Haiti. Så naturligtvis rymde Upplysningen motsättningar och efterblivenhet, något annat var väl inte att vänta? Ett av postmodernismens hatobjekt har varit Upplysningen och sladdret har spridit sig. Tariq Ali går för långt i sin iver att förneka universella inslag och skåpa ut Upplysningen. Den senare är nämligen en av marxismens rötter.

I artikelns slut turneras Marx-citatet om religionen som opium för folket och den förtrycktes suck. Slutsatsen blir att just suckarna till en del kan förklara "religionens uppsving i alla samhällen efter kommunismens sammanbrott". Religionens återkomst är tyvärr en realitet, men den är både mer komplex och mindre framgångsrik än Ali vad vill påskina. Bättre då att läsa Michael Löwys artikel "Opium för folket – marxism och religion" i *Röda Rummet* 2007-03 (ur *International Viewpoint*, urspr. i *New Socialist*)²:

"... Heinrich Heine... i sin essä om Ludwig Börne (1840)...: 'Välkomnad är en religion som i det lidande folkets bittra kalk håller några söta droppar spirituellt opium, några droppar kärlek, hopp och trohet.' Moses Hess intar i sina essäer publicerade i Schweiz 1843 en mer kritisk men fortfarande tvetydig ställning: "Religion kan göra att den smärtsamma medvetenheten om slaveriet blir möjligt att uthärda (...) på samma sätt som opium är till god hjälp mot plågsamma sjukdomar..."

"Genom att han var materialist, ateist och en oförsonlig motståndare till religionen, så fångade Engels inte desto mindre, liksom den unge Marx, fenomenets dubbla karaktär: dess roll i att legitimera den etablerade ordningen, men också, beroende på de sociala omständigheterna, dess kritiska, oppositionella och även revolutionära roll. Dessutom behandlade de flesta av hans konkreta [historiska; UK] studier de upproriska formerna av religionen."

Socialism eller barbari var den klassiska retoriska frågan, inför 1900-talets fascism. Frågan är tyvärr aktuell än idag. Mot dagens imperialistiska ordning måste vi ställa en annan. Den rymmer måhända mer av anti-kapitalism än socialism. Emellertid kan inte kapitalismen ersättas med anti-kapitalism. Det måste finnas starka element av pro, dvs *för Något*. Detta Något, idiomatiskt formulerat som En annan värld är möjlig, måste bygga på klass och vetenskap. Det är bara de förtryckta – och här blir definition bred beroende på var du lever – som har intresse av en radikal förändring. Den förändringen måste innehålla klara konstruktiva inslag. Sådana är folklig mobilisering, deltagande i aktivistisk form av demokrati, icke-vidskeplighet, kunskapsbejakande, miljöhänsyn och en kritisk tro på vetenskapens potential. Till detta hör inte feodalt-reaktionära kvarlevor, traditionens primat, könsförtryckande roller och vurmande för religionen. Den senare måste totalt förpassas från skolväsendet, liksom friskolorna. Religionen måste hänvisas till privatlivet och där åtnjuta statligt och lagligt skydd, men inte finansieras med skattemedel. Religionerna måste bära sina egna kostnader, och vill inte medlemmarna finansiera sitt mumbo-jumbo, får de väl lägga ned verksamheten. Statsfinansierade teologiska fakulteter vid våra högskolor är en pinsamhet, liksom folkpartiets rop på statlig sk imambildning. *Detta* måste vara svensk vänsters program och inte Tariq Alis munkavlepolitik.

Utgångspunkten för Tariq Ali var de förhärskande media i Frankrike. Med Sarkozy som president har klimatet hårdnat i Frankrike. Imperialism och sionism framälskas. Nu senast pågår rättegångar mot folk som rest parollen Bojkotta Israel. Trycket mot förörternas har ökat. Invandringsfientlighet och islamofobi är väsentligt mer utbredd i Frankrike än i Sverige. Det förklarar

² Artikeln finns i sin helhet här: [Opium för folket – marxism och religion](#)

kanske, om än inte försvarar, Alis syn med ”locket på” för religionskritik. Tystnadens politik är knappast vägen framåt. Och i synnerhet är publiceringen i *Clarté* obegriplig.

Ulf Karlström